

ISRAËL EN DE VOLKEN

Gods weg nieuw leren lezen

Dr. Ron van den Hout geeft, op verzoek van de redactie, een degelijke katholieke visie op het boek *De Messias leren. Israël en de volken - Gods weg nieuw leren lezen*, van dominee Edjan Westerman.

In het conciliedocument *Nostra Aetate* verklaart de katholieke Kerk op basis van Romeinen 11,28-29 plechtig dat 'God geen berouw kent over zijn gaven noch over zijn roeping' (nr. 4). Iets verderop in hetzelfde artikel staat: 'Alhoewel de Kerk het nieuwe volk van God is, mogen de joden toch niet als door God verworpen noch als vervloekt worden voorgesteld, alsof dit uit de Heilige Schrift zou volgen.'

Na de eeuwenlange vijandschap tussen christenen en joden, die mede bijdroeg aan de *Shoah* van de Tweede Wereldoorlog, was dit een belangrijke stap voorwaarts in de dialoog. Het was echter ook een belangrijke stap in de ontwikkeling van het verstaan van de boodschap van de Bijbel die 'oud' en 'nieuw' in zich verenigt en in het verstaan van de eigen christelijke identiteit.

Een Bijbelse theologie

Het boek van Edjan Westerman probeert de eenheid van het Oude en Nieuwe Testament - of zoals hij het zelf liever zegt Tenach* en de Schriften van het Nieuwe Verbond - te beschrijven. Als God geen spijt heeft van zijn eerste keuze voor Israël, hoe blijkt dat dan in de evangeliën en de brieven van Paulus? Deze uitdaging gaat Westerman aan. Zijn boek is dan ook een Bijbelse theologie zoals ik die nog niet eerder heb gelezen.

Westerman helpt

Het is een systematisch theologische bestudering van de Bijbel vanuit de overtuiging dat de keuze voor Israël nog steeds geldig is en niet in tegenspraak met de komst van de Messias. De auteur gaat terecht uit van één God, één heilsgeschiedenis en één canoniek verhaal. Het Nieuwe Testament moet worden verstaan in de bedding van Tenach (Oude Testament). Het nieuwe staat niet tegenover het oude en heft het oude ook niet op.

Wij zijn als christenen eigenlijk meer gewend om de tegenstellingen en de contrasten tussen beide delen van de Bijbel te benoemen. Het kost dan ook moeite het anders te doen. Hierbij helpt het lezen van het boek van Westerman. De Pauselijke Bijbelcommissie bracht in 2001 een document uit met eenzelfde bedoeling: *Het joodse volk en zijn heilige Geschriften in de christelijke bijbel*** . In deel 3 van dit document worden teksten uit het Nieuwe Testament besproken die aanleiding zouden kunnen geven om de Joden te veroordelen, maar die ook anders en genuanceerder gelezen kunnen worden.

Dit maakt het boek sterk

Ongemerkt en dikwijls onbewust wordt er helaas nog vaak gepreekt en gedacht vanuit de vervangingstheologie, alsof de plaats van Israël door de Kerk zou zijn ingenomen. Westerman leest de Bijbel synchroon. Dat wil zeggen dat het hem gaat om de verhaallijn zoals we die bij een eerste lezing van de hele Bijbel tot ons nemen. Hij dateert de afzonderlijke teksten niet en reconstrueert ook niet de Bijbelse geschiedenis. Dit mag in de moderne exegese weer en het maakt zijn boek ook sterk. We lezen niet meer op een historisch-kritische wijze. Het lezen van het boek is spannend, omdat je als lezer voortdurend bedacht bent op de vraag: waar gaat dit uitkomen en wat zullen de praktische consequenties zijn van deze principiële theologische keuze? Daarover meer in deel 2 van dit artikel op pag. 30

Ron van den Hout
#

*Tenach = Tora (de vijf boeken van Mozes), Nebie'iem (Profeten) en Ketoebiem (Geschriften).

** Kerkelijke Documentatie van 1-2-1, jaargang 30, nr. 9-10, december 2002.

***De Messias leren, 416 pag., € 29,90, Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer 2015, ISBN: 9789023970439

'Waar gaat dit uitkomen?' vroeg bijbeldeskundige dr. Ron van den Hout zich af tijdens het lezen van *De Messias leren* (zie pag. 18). In dit tweede deel van zijn recensie de ontknoping.

De bewuste keuze voor de blijvende plaats van Israël betekent voor Westerman dat het eerste volk van God niet in de volken opgaat, maar zijn uitverkoren positie behoudt. In de Kerk(en) blijft Israël zijn eerste plaats innemen. De volken sluiten zich bij Israël aan*. Het grote belang dat Westerman hecht aan de plaats van Israël heeft tot gevolg dat hij de incarnatie van Gods Zoon verstaat als 'invlezing in Israël' (p. 202). Christus is op de eerste plaats lid geworden van het Joodse volk en Hij is niet op de eerste plaats mens geworden. 'Invlezing in het volk van God' benadrukt de continuïteit met het volk van het Oude Verbond: in de Messias komt God in zijn volk wonen. De universele dimensie van Gods menswording blijft hier onderbelicht.

Maria

De keuze van God voor Israël als de sleutel voor het verstaan van de hele Bijbel biedt een mariologische insteek, een mogelijkheid waar Westerman als protestant niet zo gauw aan zal hebben gedacht. Het verbond is in wezen tweezijdig; er zijn twee partijen bij betrokken: God en zijn volk Israël. De vervulling van dit verbond is het eenzijdige werk van God: 'Eenzijdig realiseert Hij een volkomen vervulling van de tweezijdige verbondsrelatie' (p. 147). De gehoorzaamheid van de kant van Israël (de mens) wordt echter ook door God bewerkt: 'God schept gehoorzaamheid en een zuivere *avoda* [dienst aan God]' (p. 147). Westerman verwijst hierbij als vanzelfsprekend naar Jeremia 31 ('Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en die in hun hart schrijven') en Ezechiël 36 ('Ik zal rein water over u sprengen, en gij zult rein worden [...] een nieuw hart zal ik u geven en een nieuwe geest in uw binnenste.'). Dit is exact wat volgens de katholieke theologie aan Maria gebeurt. Zij geeft vanuit Israël, dat zij vertegenwoordigt, het ja-woord en maakt de inwoning van God in Israël (en in de mensheid) mogelijk. Het is God zelf die dit ja-woord in haar bewerkt zonder haar de menselijke vrijheid te ontnemen. In Maria heeft Israël de Messias ontvangen en voortgebracht voor de volken. De theologie

van Westerman lijkt onbewust mariologisch te zijn.

Spannend om te lezen

Het boek van Westerman is spannend om te lezen. Je vraagt je als lezer af: welke praktische consequenties zal hij uiteindelijk verbinden aan zijn principes? Als we de Kerk inbedden in Israël* en vanuit Israël weer proberen te verstaan, komt de vraag op of de keuze die in de tijd van de apostelen is gemaakt wel goed is geweest. Was de keuze om de bekeerlingen uit de volken niet het juk van de wet op te leggen en niet te verplichten zich te laten besnijden wel juist? Het zal toch niet zo zijn dat wij eerst joden moeten worden en gehouden zijn aan de Tora? Dit hoeft van de auteur inderdaad niet. 'In de Messias is er sprake van een 'gehoorzaamheid des geloofs' in twee soorten. Van twee soorten *halachot*, gebaseerd op de door God aan Israël gegeven Tora' (pagina 295-296). Westerman spreekt van twee wegen om te gaan (*halachot*), van twee volken in de Messias (een volk uit Israël en een volk uit de *gojien*) en van twee roepingen.

Gelovige moed

Op pagina 42 maant Westerman ons tot de rust van het lezen en tot het vermijden van overijlde interpretaties. Hij vraagt ook om gelovige moed bij het zoeken naar de wegen van Gods openbaring. Westerman zelf laat zien dat hij vanuit een nieuw canoniek verhaal de teksten anders tot zich kan laten komen. Hij geeft er blijk van een gelovig inzicht te willen verwerven en hij wil de lezer meenemen in dit gelovig denkproces.

Het boek biedt een goede basis om de positie van de volken ten opzichte van Israël (niet andersom) opnieuw te doordenken.

Dr. Ron van den Hout

#

*De Pauselijke Bijbelcommissie: 'Het nieuwe "volk" zal (...) bestaan uit Israëlieten, met wie "veel" (Mt 8,11) mensen zullen samengaan die afkomstig zijn uit "alle volken" (Mt 28,19). Zie 0250 op www.stucom.nl.

Meer: www.messiasleren.nl en 0108 op www.stucom.nl
(publicatie van de Pauselijke Bijbelcommissie).

profeet Zacharia. Hij doceert onder meer aan de
priesteropleidingen in Rolduc, Sint-Janscentrum en
Bovendonk.

Dr. Ron van den Hout, priester van het bisdom 's-
Hertogenbosch, behaalde een licentiaat Bijbelse theologie
aan de Gregoriana in Rome en promoveerde aan de
Radboud Universiteit te Nijmegen op het boek van de

Dit is de printversie van hetzelfde artikel op www.kcv-net.nl/bouwen-aan-de-nieuwe-aarde/schrijvers/andere-schrijvers/israel-en-de-volken

Veel meer over dit onderwerp in de *rubriek Joden-christenen* op www.stucom.nl.

Dit is een document 0414 op www.stucom.nl